

VUKOVI I VUČICE S ONTARIJA

Sanja Cvetnić

Strossmayerova galerija starih majstora HAZU

Zagreb

Letni institut povijesti umjetnosti i vizualnih studija (Summer Institute in Art History and Visual Studies) University of Rochester, Rochester (NY), 26. lipnja – 31. srpnja 1999.

Kada su dobili laskavu ponudu da pod financijskom kapom Getty Foundation iz Los Angelesa organiziraju međunarodni ljetni seminar za povjesničare umjetnosti, Michel Ann Holly, pročelnica studija umjetnosti i povijesti umjetnosti na University of Rochester¹, i Keith Moxey, profesor newyorškoga Barnard College (Columbia University), odlučili su proširiti akademsku raspravu o srazu tradicionalnih povijesnoumjetničkih metoda spram pristupa istim problemima širim, vizualno-kulturnim tračnicama. Područje širenja bio je prelazak s granica američkog okružja na kojima su sličan seminar organizirali prije deset godina, na svjetske, poglavito (premda ne isključivo) europske prostore. U tu svrhu okupili su na Sveučilištu u Rochesteru, uz obale jezera Ontario, dvije godine zaredom (1998., 1999.) dvije skupine po trideset seminarista - sveučilišnih nastavnika, kustosa i kritičara iz Europe, Amerike i Australije. Kao uvjet za odabir postavili su interes za probleme razumijevanja umjetničkih dijela u socijalnom i političkom kontekstu u kojem su nastala i u onom u kojem ih danas razumijemo, a kao jamca dovoljne spremne za praćene diskusije - doktorat znanosti ili iskustvo i publikacije koje mu mogu biti ekvivalent. Oba su seminar bila petotjedna, a drugi se godine 1999. obilato koristio iskustvom »prvorodnca«, premda bitnih

izmjena u dobro promišljenoj strukturi nije bilo. Ocjenu seminaru, koja je bila kritička, ali vrlo pozitivna seminaristi su iznijeli u samostalnom razgovoru i pred izaslanicom pokrovitelja (Getty Grant Program), Joan Weinstein i pred novinarom najpoznatijega američkog sveučilišnog tjednika The Chronicle of Higher Education, Scottom Hellerom. Kako bi stekao što bolji uvid u tijek diskusija i otvorenost k novim pristupima, novinar Heller je sudjelovao u diskusijama tijekom nekoliko dana, prateći sudionike u svim radnim dijelovima njihova bogata programa.² Svaki je tjedan bio posvećen odvojenoj skupini problema i po njoj naslovljen. Za početak je odabran »Filozofija povijesti i estetike« u kojoj su razmatrani autori Arthur Danto, Hal Foster, Hayden White, Jacques Derrida, Jean-Luc Nancy, Ernst Gombrich, uz odabrana poglavlja iz Kantova i Hegelova naslijeđa. Osim navedenih djela, seminaristima su za diskusiju ponudene i pojedine publikacije glavnih predavača tjedna – Keitha Moxeya, Domincka LaCapre (Cornell University) i Stephena Melvillea (State University of Ohio). Nabijeni ritam čitanja i diskusija prvim se tjednom zagrijavao pitanjima od kojih navodimo samo nekoliko – kako i da li uopće treba uokviriti područje interesa vizualnih studija (Moxey), što je »srednji glas« u historiografiji (LaCapra), kako danas pristupiti Hegelu (Melville). Jedna od novosti seminaru 1999. bila je i ta što su sudionici imali obvezu sažeti predavanja o svome radu ili instituciji. Za njihov je dan odabrana srijeda, ali su tjedan svoga izlaganja odabrali sukladno interesima, kako bi okvir tjedna podupru razumijevanje problema.³

U drugom su tjednu, obgrljenom naslovom »Historiografija i postrukturalizam« razmotrena različita poglavlja: paradigma ikonografije, stila, razdoblja, forme i pogleda. Predviđene su studije i predavanja Michael Ann Holly, Davida Freedberga (Columbia University), Yve-Alain Boisa (Harvard University), Normana Brysona (Harvard University) i nezaobilazan osvrt na temeljne tekstove Edwina Panofskoga, Michaela Baxandalla te Wölfflina, Heideggera, Schapira, Greenberga i Lacana. Teme poput teorije odsutnosti i melankolije kao pristupa slikarstvu (Holly) ili put zamjene hijerarhične kompozicije anarhičnom konstrukcijom u umjetnosti dvadesetoga stoljeća (Bois), dale su najviše pobuda za kasniju diskusiju.⁴

U trećem tjednu – »Paradigme povijesti umjetnosti« – zahvaćeni su problemi sociologije umjetnosti, semiotike i fenomenologije. Podlogu burnoj diskusiji pružili su intrigantni predavači, Benjamin Buchloh (Columbia University) i Kaja Silverman (University of California, Berkeley), poduprti ponudnim studijama T.J. Clarka, Thomasa Crowa, Mieke Bal, Rosalind Krauss, Johna Tagga i Maurice Merleau-Pontya. Premda su predavanja gostiju bila predviđena uvečer, oni su bili prisutni i na dnevnim diskusijama te su bili uključeni u seminar u većem

Voditelji i organizatori Ljetnoga instituta u Rochesteru - Keith Moxey (Barnard College, Columbia University, New York City) i Michael Ann Holly (University of Rochester, Rochester, NY)

Zajednički snimak međunarodnih sudionika Ljetnog instituta, zajedno s američkim predavačima i organizatorima pred Sveučilišnom knjižnicom u Rochesteru

dijelu tjedna, vodeći diskusiju ili odgovarajući na pitanja vezana uz temu (teme) kojima se bave.⁵

Ta je prisutnost predavača bila osobito značajna u četvrtom tjednu naslovljenom »Feminizam i queer theory«, upravo stoga što su pojedine teme, pogotovo one na koje se koncentrira »queer theory«. Taj je pristup umjetnicima (više nego umjetnosti), možda preuzetno nazvan teorijom, bio smatran isključivim zanimanjem homoseksualnih umjetnika, kritičara i povjesničara. Međutim, profesor Douglas Crimp (University of Rochester) predstavio ga je kao pogled koji nije toliko zaokupljen seksualnošću, protivan je polariziranju i usmjeren k dekonstrukciji normativnih snaga. Afirmacija subjektivnosti, sjedinjenje napora rastrkanih skupina koje se bore za vlastiti identitet i otvorenost strukture temeljne su postavke »queer theory«. Podrškom vlastite, prepoznatljive umjetničke naracije svakoga tko ispada iz norme, svakoga tko je s pozicije moći označen »queer« (stran, čudan, drukčiji ili homoseksualan) ugrožava se snaga velike, tradicionalne povijesti umjetnosti i

njenoga oruđa. S feminističkih postavki, profesorica Janet Wolff (University of Rochester) također je dotaknula neuralgične točke odnosa feminizma i povijesti umjetnosti, tako da su se u raspravama žustro lomila koplja oko sposobnosti stare povijesti umjetnosti da odgovori na nove izazove i obgrli nove pojave u svoj veliki tijek, kao i neminovnosti uključenja drugih pogleda u kutiju interpretativnoga alata kojim raspolaže povjesničar umjetnosti.⁶ Ponudeni tekstovi za ovaj tjedan razdijeljeni su na klasike feminizma – Griseldu Pollock, Rosalyn Deutsche, Ritu Felski i predavačicu J. Wolff, kao i potpuno nove snage »queer theory« – Richarda Meyera, Jonathana Flatleya, D.A. Millera i Patriciju White.

Posljednji, peti tjedan, skupina se usmjerila spram problema muzeologije poglavito onih njezinih dijelova koji su zaokupljeni problemima naslijeđa grabežljiva sakupljaštva devetnaestoga stoljeća, muzeja kao nacionalnih identifikacijskih simbola i muzejske arhitekture kao hodočasničkoga centra, muzeja kao rituala i postkolonijalne muzejske teorije. Razmatrane su studije

Carol Duncan, Krzysztofa Pomiana, Ruth Phillips i Moire Simpson, Mieke Bal (Amsterdam School for Cultural Analysis) i Janet Berlo (University of Rochester). Posljednje su bile i glavne predavačice tjedna, a profesorica Bal pretpremijerno je predstavila i svoju novu knjigu »Quoting Caravaggio: Contemporary Art, Preposterous History« (University of Chicago Press, Chicago i London 1999.), koja je iz tiska izašla u tjednu prije predavanja.⁷ Teme poput moći institucije, moći kustosa, moći donatora, turizma i muzeja, restitucije umjetnina individualnim vlasnicima i repatriacije razotkrile su do te mjere različite situacije u različitim podnebljima da je razmjena iskustava u ovom tjednu pružala osobita otkrića.

Budući da su seminar pohađali neamerički sudionici, organizatori su se pobrinuli da američku sastavnicu u njemu, osim dijela predavača, tvore i doktoranti koji na University of Rochester stječu akademsko zvanje s područja vizualne kulture. Njihova je uloga bila radna, jer su – bez obzira na svoj skori status – smjelo preuzeli potpunu izvršnu organizaciju i pratili međunarodnu skupinu kroz sve tjedne seminara, kao i na studijskim odlascima u muzeje Rochestera, u New York City i Buffalo (Niagara Falls).⁸ Seminarske su diskusije privukle i dvije nastavnice s rochesterskoga Odsjeka povijesti umjetnosti - Grace Seiberling, čiji su interesi vezani uz muzejsku problematiku pa je često bila vodič po zbirkama i neprestani izvor informacija o lokalnim muzejima te Eriku Wolf čiji su interesi vezani uz probleme države i umjetnosti, poglavito u zemljama bivšega sovjetskoga radijusa.

Intenzivnost ovoga dobro organiziranoga seminara stvorila je poseban kreativni naboj u skupini, tako da je jedna od ocjena sudionika bila da zajednička želja za otvaranjem novih pristupa u vlastitome radu, poticaj ostvarenih kontakata, te da razmijenjena iskustva nalikuju visokoj motivaciji stripovskih junaka »Vukovi s Ontarija«. Dodajemo »i vučica«, jer nakon pouka Ljetnoga seminara povijesti umjetnosti i vizualnih studija čini se kako najvažnija stvar na svijetu nije »ne skidati pločice u kupaoni« ili neka druga od vječnih istina, nego biti politički korektan.

Bilješke:

1. Po završetku seminara prof. M.A. Holly prešla je na istraživačko mjesto u Clark Research Institute u Williamstownu, Massachusetts.
2. Članak je objavljen u The Chronicle of Higher Education, August 13, 1999, vol. XLV, br. 49.
3. Tako su se unutar problema filozofije povijesti i estetike »uokvirili« seminaristi Švedanin Dan Karlholm, istraživač pri Columbia University, Poljak Ryszard Kasperowicz Katoličkoga sveučilišta u Lublinu, Bugarin Ivan Mladenov, pierceolog na Sveučilišta u Salzburgu, Nijemac Christian Katti berlinskoga Freie Universität, Španjolac Jesús Carillo madridskoga Universidad Autonoma i Kanadanin Bruce Barber s Nova Scotia College of Art and Design
4. Tjednim diskusijama bila su obilježena i izlaganja seminarista: Australca Richarda Reada University of Western Australia, Južnoafrikanca Dirka Van Den Berg University of the Orange Free State, Francuza Richarda Leemana Université de Paris, Poljaka Jerzy Miziolek Sveučilišta u Varšavi, Bugarke Ingeborg Bratoeve iz Bugarske akademije znanosti i Čeha Milana Kreuzzigera iz Narodne galerije u Pragu.

5. Njihovo je zanimanje bilo usmjereno ponajviše spram otvorene reakcije stručne publike (i budućih čitača) na svoje »works in progress«, radove i razmišljanja u tijeku, kao i na izlaganja seminarista. U trećem su se tjednu predstavili: Slovakinja Marija Orisková iz Akademije likovnih umjetnosti u Bratislavi, Rus Ilia Dorontschenkov iz Repinova instituta u St. Petersburgu, Ukrajinac Ihor Zhuk, istraživač na Ukrainian Reserch Institute pri Harvardu, Rumunj Augustin Ioan iz Arhitektonskog instituta u Bukureštu, Ruskinja Margarita Dikovitskaya iz Instituta Vera Mukhina i Madarica Eva Kocziszky sa Sveučilišta Eötvös u Budimpešti.
6. Potpuno ženski sastav predavačica koje su prijavile za taj tjedan činile su Australka Llewellyn Negrin iz Tasmanian School of Art u Hobartu, Poljakinja Izabela Kowalczyk s Instituta povijesti umjetnosti u Poznānu, Tatarka Almira Ousmanova iz European Humanities Arts University u Minsku, Bijelorusija, Čehinja Martina Pachmanová s praške Akademije umjetnosti, arhitekture i dizajna, Madarica Katalin Timár s Akademije primijenjenih umjetnosti u Budimpešti i Bugarka Mária Vassileva iz Instituta za suvremenu umjetnost u Sofiji.
7. U »muzejskome« su tjednu svoja izlaganja prijavile sudionice: Ruskinja Elena Trubina s Uralskoga državnog sveučilišta u Ekaterinburgu, Kanadanka Christine Bernier iz Musée D Art Contemporain de Montréal, Turkinja Belgin Turan s Middle East Technical University u Ankari, Ruskinja Iaroslava Boubnova, direktorica Instituta suvremene umjetnosti u Sofiji, Latvijka Helēna Demakova, kritičarka i selektorica svoje zemlje na ovogodišnjemu venecijanskom Biennalu i autorica teksta.
8. U posljednjem su tjednu i oni su predstavili sažetke svoga doktorskoga rada. Izlagali su Tina Takemoto, Margot Bouman, Marc James Léger, Nick Newman, Matt Reynolds i Victor Manuel Rodríguez, a kratkim su se uvodom predstavili Maureen Gaelens i Dan Humphrey.

Summary:

Wolves and she-wolves of Ontario

Two seminar groups came together at the University of Rochester on the shores of Lake Ontario under the leadership of Michel Ann Holly, the head of the study of art and the history of art at the University of Rochester, and Keith Moxey, a professor at the New York Barnard College (Columbia University). In selecting the seminararians they were guided by their interest in the problems of understanding works of art in the social and political contexts in which they were created and in which we understand them now. Both five-week seminars, the one in 1998 and the one in 1999, were sponsored by the Getty Foundation from Los Angeles. Each week was devoted to a separate set of problems that provided the title. The first was "The philosophy of history and aesthetics", followed by "Historiography and post-structuralism", "Paradigms of the history of art" and "Feminism and queer theory", while the seminar group devoted the last week to the problems of museology, particularly in the segment dealing with the problems of the heritage of predatory collecting in the 19th century, of museums as symbols of identification and museum architecture as pilgrimage centres. The seminar provided an impetus for further work and a high level of motivation similar to the motivation of the comic-book heroes "The Wolves of Ontario."